

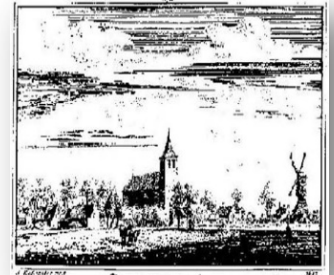
Protestantse Gemeente te Blaricum

Geschiedenis van de Dorpskerk in Blaricum

Middeleeuwen en Reformatie

Naar alle waarschijnlijkheid was Blaricum rond het jaar 1400 al een zelfstandige (katholieke) parochie, hoewel het dorp toen slechts een paar honderd inwoners telde. Op de plaats van de huidige kerk stond toen een houten kapelletje, dat rond 1500 vervangen werd door een stenen exemplaar. Op een kaart van 1431 staat de kapel nog niet getekend, maar op de beroemde "Ronde Kaart" van 1520 staat een kerk die groter is dan die van de buurgemeenten Huizen en Bussum.

Enige tijd nadat in 1578 Amsterdam en het aangrenzende Gooi "de nieuwe leer" (de reformatie) officieel aanvaardden, onttrok Baljuw Jonkheer Willem van Zuylen van Nijenveld dit kerkje aan de Rooms Katholieke geloofsgemeenschap. De meeste Blaricumsers bleven echter hun parochie trouw en hielden daarom in het geheim hun missen in zogenaamde 'schuurkerken'. De kerk aan de Torenlaan (door inwoners 'de gestolen kerk' genoemd) stond in die tijd nagenoeg leeg.

Vlak voor de beeldenstorm had men de kerkbeelden in veiligheid gebracht. Een boer vond eeuwen later het 15e -eeuwse beeld Pietà terug in een dijk nabij Blaricum.

Deze Pietà is nu in de RK Vitus-kerk in Blaricum te zien.

Op verzoek van de kerkelijke gemeenten van Blaricum en Huizen stelde de landelijke synode in 1595 voor het eerst een predikant aan: de ervaren predikant Hillebrandus Cunaeus. Toen Blaricum in 1605 kerkelijk losgemaakt werd van Huizen werd met Laren een zelfstandige gemeente gevormd. Jan Lucassen was hun eerste dominee.

Er waren in die tijd niet veel kerkgangers; soms preekte de dominee slechts tegen de kerkbanken. Op goede dagen waren er enkele tientallen toehoorders.

Dit veranderde toen drie protestantse Amsterdamse koopmanfamilies (de familie Capit, Stachouwer en Ruischdael, allen in Blaricumse straatnamen vernoemd) heerenboerderijen begonnen in Blaricum en met hun personeel de kerkdiensten bezochten.

De Grote brand

Bij de grote brand van 26 maart 1696 werden in Blaricum 34 huizen en de school in de as gelegd. De kerk werd zwaar beschadigd, maar met voortvarendheid gerestaureerd. De preekstoel uit 1661 bleef wonderwel gespaard! De kosten van herstel werden betaald uit de verkoop van kerkelijke landerijen.

Bij de restauratie verdween het koor, dat nog uit het katholieke verleden stamde en de preekstoel werd verplaatst naar de westelijke kant van de kerkzaal. Er waren aparte ingangen voor mannen en vrouwen. Pas bij een grote renovatie twee eeuwen later werden die dichtgepleisterd en kwam er één gezamenlijke ingang.

De Franse Revolutie

Door de Franse Revolutie (eind 18e eeuw) veranderde het kerkelijk leven in Blaricum opnieuw ingrijpend: landelijk kwam er een scheiding van kerk en staat. Huwelijken werden voortaan een staatsaangelegenheid, en begraven in de kerk werd verboden. Bovendien werden de katholieken in hun eer hersteld en mochten ze uit hun 'schuurkerken' tevoorschijn komen. Er werd zelfs, onder leiding van de (burgerlijke) gemeente, onderhandeld over wie nu eigenlijk eigenaar was van het kerkje: de katholieken of de protestanten. Omdat de katholieken geen interesse hadden in het

Protestantse Gemeente te Blaricum

gebouw, dat zwaar leed onder achterstallig onderhoud, werden zij met een redelijk bedrag afgekocht. De kerktoeren was, bleef en is nog steeds eigendom van de burgerlijke gemeente. Dit eigendom dateert uit de Napoleontische tijd. Toen gold de eis dat elk dorp een uitkijkpunt moest hebben om eventuele vijanden te zien aankomen. In de Tweede Wereldoorlog is de toren als zodanig voor het laatst gebruikt.

Naar de 21^e eeuw

De Dorpskerk heeft nog een aantal grote renovaties ondergaan. In 1869 kreeg de kerk voor het eerst een (kabinet)orgel, mede mogelijk gemaakt dankzij een beschikbaar gesteld bedrag door koning Willem III. In 1910 werden de muren witgepleisterd om vocht te weren en werd er elektriciteit aangelegd: de nu nog steeds gebruikte koperen kronen kregen in dat jaar elektrische kaarsen. In 1934 werd de muur tussen toren en kerkruimte- die in 1869 was gemetseld- weer doorgebroken, zodat er via die route een nieuwe entree kwam. De preekstoel verhuisde van de west- naar de oostzijde van de kerk en de consistorie werd aangebouwd. Ook werd toen het prachtige Flentrop-orgel geplaatst. Het hele werk werd uitgevoerd onder leiding van architect Theo Rueter.

Onlangs is er groot onderhoud aan de kerk gepleegd, waarbij het dak volledig is vernieuwd en het houtwerk van kerk en consistorie grondig onder handen zijn genomen.

Wat is er te zien in de kerk?

Bij binnenkomst in het voorportaal van de klokkentoren vallen direct twee dingen op:

Erfgooiersboom

In de toren van de Dorpskerk staat de in 1971 uit een grote eikenboom gesneden Erfgooiersboom, gemaakt door de Blaricumse kunstenaar Gerardus Lanphen.

Protestantse Gemeente te Blaricum

Deze boom is een herinnering aan een periode van 1000 jaar, waarin de Gooise boerenbevolking het gebruiksrecht had van de gemeenschappelijke gronden langs de voormalige Zuiderzee. Dat recht gaat terug tot het jaar 968: Graaf Wichman II van 'Nardinclant' (zo heette het Gooi toen) schonk, zoals was overeengekomen met Keizer Otto I van Duitsland, grond aan het vrouwenklooster van Elten, omdat zijn dochter Luitgard abdis van de Sint-Vitusabdij werd. Sindsdien hebben vele plaatsen in het Gooi Sint Vitus als patroonheilige.

Na 1280 droeg Graaf Floris V, bijgenaamd 'der keerlen god' (god van de kerels, van de gewone man), bepaalde gebruiksrechten over aan de bevolking. Deze rechten werden door Graaf Albrecht van Holland vastgelegd in "de eerste schaarbrief", een officieel stuk uit 1404. De mannelijke bewoners van het Gooi konden aan deze brief rechten ontleen wanneer zij van Gooise ouders waren (man-uit-man geboren in het Gooi) en in het Gooi woonden. Zij werden Erfgooier genoemd.

Een roerige periode die aan het eind van de 19e eeuw begon, leidde in 1912 tot de zogenaamde "Erfgooierswet". De vereniging "Stad en Lande van Gooiland" ontleende hieraan haar rechten. Zij bezat het eigendom van de gemeenschappelijke heiden en weiden (ruim 3000 hectare).

Hoewel de vereniging in 1968 vierde dat het gebruikrecht op de gronden 1000 jaar bestond, besloten de Erfgooiers in 1970 unaniem tot ontbinding. Op 1 januari 1971 was de liquidatie een feit.

Een bronzen afgietsel van de Erfgooiersboom staat sinds 1985 bij de muziektent in het centrum van het dorp

Grafsteen van Johan Stachouwer

De grafsteen van Johan Stachouwer werd bij de ingrijpende renovatie in 1934 in de kerk gevonden. Johan van Stachouwer, 'Vrijheer en eigenaar van Schiermonnikoog', is namelijk in deze kerk begraven. De steen heeft vanaf de restauratie van 1934 in de tuin tegen de muur achter de kerk gestaan. Daar werd hij tijdens een latere renovatie teruggevonden. Nadat de grafsteen in de jaren tachtig door de Larense steenhouwer Theo van de Brink is opgeknapt, is hij als historisch stuk in het voorportaal onder de klokkentoren van de Dorpskerk geplaatst. Dankzij de komst van Stachouwer en zijn gezin naar Blaricum (begin 17e eeuw) heeft de protestantse kerk in Blaricum kunnen voortbestaan.

Protestantse Gemeente te Blaricum

Via de dubbele houten deuren in het voorportaal komt u in de 'voorhof'. Die doet tegenwoordig dienst als ontvangstruimte en plaats voor ontmoeting na de zondagse kerkdienst.

De houten kerkbanken staan aanééngesloten in het midden van de kerk, met zowel links als rechts een gangpad. Aan de oostelijke muur, in de vroegere dooptuin, staat het oude preekgestoelte uit 1661. De lessenaar en de koperen doopbogen stammen uit dezelfde periode. Het ornamentale doopvont is in 1934 ontworpen door architect Rueter, evenals het indrukwekkende Flentrop-orgel in de nis boven de kansel.

Flentrop-orgel

Het ontwerp van het pneumatische kerkorgel is ontstaan in een tijd van veranderende opvattingen over de orgelbouw. De twee orgeladviseurs stonden nog met beide benen in de romantische orgelbouwtraditie. Zo werd hier voor een concertorgel gekozen, waarop vele klankmogelijkheden waren en waarbij men vasthield aan een romantische stevige klank. Toch moest het orgel ook voldoen aan de eisen van die tijd, vandaar enkele stemmen die meer overeenkomen met de klanktraditie uit de Barok. Hierbij heeft men naar een goede

klankopbouw gestreefd en niet naar een aantal afzonderlijk fraaie geluiden. Dus een palet met goed mengbare klankkleuren.

Het orgel bestaat uit drie gedeelten: het werk voor het eerste klavier met drie soorten stemmen: een Prestantenkoor, een Fluitenkoor en de Trompet, het werk voor het tweede klavier met de Hobo, de Gamba en een vijftal fluitregisters, en het werk voor het pedaal met twee basstemmen, de Cello en een zachtere hoge fluit. In totaal zijn er 22 stemmen. Het orgel leent zich niet alleen voor de eredienst, maar ook zeer goed voor concerten.

Bron: ds A.W. Berkhof, Een toren in de tijd. Blaricum 1996

Contact en informatie:

Scriba Protestantse Gemeente te Blaricum
p/a Torenlaan 16, 1261 GD Blaricum
<http://protestantsegemeentebларicum.nl>

College van Kerkrentmeesters
Bankrekeningnummers:
NL 71 INGB 0000 1446 30
NL 45 RABO 0308 4012 39